

მოსახლეობის შიდა მიგრაციის პრობლემები და გამოწვევები

მაიორი რაულ ფევაძე¹

DOI: <https://doi.org/10.61446/mp.3.2024.8501>

აბსტრაქტი

მოსახლეობის მიგრაცია რთული სოციალური პროცესია, რომელიც განპირობებულია წარმოების, ეკონომიკური სტრუქტურის ცვლილებებითა და მოსახლეობის შრომითი და სოციალური მობილურობის ზრდით. ბევრმა საშუალო და პატარა ქალაქმა განიცადა მოსახლეობის შიდამიგრაციის პროცესები ბოლო წლებში. გამონაკლისია დიდ ურბანულ აგლომერაციები, ზოგიერთი საკურორტო და დასასვენებელი ცენტრები. სოფლის მსგავსად, პატარა ქალაქები ძირითადად კარგავენ ახალგაზრდებს, რომლებიც ქმნიან საგანმანათლებლო მიგრანტთა კონტიგენტს და შეადგენენ დიდ ქალაქებში მიმავალი შრომითი მიგრანტების მნიშვნელოვან ნაწილს. ქალაქები, რომლებსაც არ აქვთ საკმარისად დივერსიფიცირებული შრომის ბაზარი და საგანმანათლებლო ცენტრები, ახალგაზრდების 20-30%-ს კარგავენ. შედეგად მოსახლეობა ექვემდებარება დაჩქარებულ დაბერებას, მნიშვნელოვნად მცირდება გამრავლების პოტენციალი.

მიგრაციის პრობლემებისადმი სოციალურ-ფილოსოფიური მიდგომა მიზნად ისახავს მიგრაციული პროცესების გაგების ზოგადი კონცეფციის შემუშავებას. მიგრაციის ფენომენის წინააღმდეგობრივი აღქმისა და, ამავდროულად, თანამედროვე საზოგადოებაში ადამიანების მობილურობის გაზრდის კონტექსტში, ეს არის სოციალური ფილოსოფია, რომლითაც შესაძლებელია სოციალური მოძრაობების შესწავლის კონსტრუქციული მეთოდოლოგიური პრინციპების შემუშავება. ამრიგად, სოციო-ფილოსოფიური კვლევა ქმნის თეორიულ საფუძველს ადამიანთა მიგრაციული მობილობის მიმართ სხვადასხვა ინტერპრეტაციისა და დამოკიდებულებისათვის. პრობლემის ინტერდისციპლინური ბუნება განსაზღვრავს კვლევის სხვადასხვა მეთოდის კომპლექსის გამოყენებას, რომლებიც დაფუძნებულია სისტემური, სოციოკულტურული, სოციო-ფსიქოლოგიური, შედარებითი და სხვა მიდგომების განხორციელებაზე. ეს უკანასკნელი იძლევა შედეგებს, რომლებიც ობიექტურად ასახავს პრობლემის თანამედროვე მდგომარეობას, საშუალებას იძლევა მიგრაციის მიზეზების დადგენისა და მეცნიერულად დასაბუთებული რეკომენდაციების შემუშავებისთვის.

წარმოდგენილ ნაშრომში განიხილავს ამ პროცესის შინაარსს, რამდენადაც განსაზღვრავს შიდა მიგრაციის სახეებს, თვისებებს, ახასიათებს მას. შიდა მიგრაცია არის ხალხის გადაადგილება ერთი რეგიონიდან მეორეში ერთი და იმავე ქვეყნის შიგნით. შიდა მიგრაცია მოსახლეობის მიგრაციის ერთ-ერთი ფორმაა და, როგორც წესი, ძირითადი მიზეზებია ეკონომიკური ფაქტორები - შემოსავლებისა და ხარჯების დონე, ასევე ცხოვრების ხარისხი. შიდა მიგრაცია მრავალი ქვეყნისთვის არის დამახასიათებელი. ერთ-ერთი მაგალითია ურბანიზაცია - ხალხის გადაადგილება სოფლიდან ქალაქებში. შიდა მიგრაცია არის მოსახლეობის გადაადგილება საქართველოს ტერიტორიაზე. შიდა მიგრაცია შეიძლება იყოს იძულებითი და ნებაყოფლობითი. ნებაყოფლობითი განსახლება შეინიშნება იმ შემთხვევაში, როდესაც მოქალაქეები პირადი გარემოებების გამო, საკუთარი ნებით გადადიან სხვა ადგილას. იძულებითი მიგრაცია მიმდინარეობს სხვა რეგიონში გადასვლის გარდაუვალი აუცილებლობის შემთხვევაში: ეროვნების ან რასის საფუძველზე ძალადობის, სიცოცხლისთვის საფრთხის ან სხვა მიზეზის გამო. ამ ტიპის მიგრაცია სხვადასხვანაირად აისახება შრომის ბაზარსა და დასაქმებაზე. ერთი მხრივ, მას თან ახლავს დამატებითი ხარჯები იძულებით გადაადგილებულ პირთა და ლტოლვილთა განთავსებაზე, მათთვის გარკვეული ფულადი შეღავათების გადახდაზე და ა.შ. ასევე, ეკონომიკური და დემოგრაფიული მდგომარეობის გაუარესება. მიგრაციის ეფექტი მნიშვნელოვნად აისახება მოსახლეობის დასაქმებაზე, სამუშაო ძალის ბალანსსა და სამუშაო ადგილებზე როგორც ცალკეულ რეგიონებში, ისე მთლიანად ქვეყანაში.

¹ წვრთნებისა და სამხედრო განათლების სარდლობის საერთო საჯაროს ცენტრის ავიაციისა და საჰაერო თავდაცვის ცენტრის ავიაციის სკოლის ავიაციის ოფიცერთა და სპეციალისტთა მომზადების კურსის უფროსი კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის პოლიტიკური მიკროეკონომიკის დოქტორანტი, თბილისი, საქართველო

მიგრაცია იწვევს სახელმწიფოს ცალკეულ ტერიტორიებზე მოსახლეობის სტრუქტურისა და რაოდენობის ცვლილებას, დასაქმებული და უმუშევარი შრომისუნარიანი მოსახლეობის ჯგუფების ფორმირებას. ამ პროცესში დიდი ყურადღება ეთმობა მიგრანტების ასაკობრივ და სქესობრივ სტრუქტურას, ვინაიდან ასეთი მიგრანტების არაპროპორციულობა უარყოფითად აისახება იმ რეგიონის განვითარებაზე, რომელსაც ხალხი ტოვებს.

საკვანძო სიტყვები: მიგრაცია, შიდა მიგრაცია, სამუშაო ძალა, უმუშევრობა, დაბერება

Problems and challenges of internal population migration

Major Raul Pevadze²

DOI: <https://doi.org/10.61446/mp.3.2024.8501>

Abstract

Population migration is a complex social process caused by the changes in production and economic structure, as well as by the increase of labor and social mobility of the population. Many medium and small cities have experienced internal migration processes in recent years. Exceptions are large urban agglomerations, some resort and recreation centers. Like the villages, small towns mostly lose young people, who form a contingent of educational migrants and constitute a significant portion of labor migrants to big cities. Cities, that do not have sufficiently diversified labor markets and educational centers, lose 20-30% of young people. As a result, the population is subject to accelerated ageing, the reproduction potential is significantly degraded.

The socio-philosophic approach to migration problems aims to develop a general concept for understanding migration processes. In the context of the contradictory perception of the phenomenon of migration and, at the same time, the increasing mobility of people in the modern society, it is a social philosophy that makes it possible to develop constructive methodological principles for the study of social movements. Thus, socio-philosophic research becomes the theoretical basis for different interpretations and attitudes towards the migratory mobility of people. The interdisciplinary nature of the problem determines the use of a set of different research methods based on the implementation of systemic, socio-cultural, socio-psychological, comparative and other approaches, which provide results that objectively reflect the current status of the problem, allow to determine the reasons of migration and develop scientifically based recommendations.

This Paper discusses the content of this process, determines the types of internal migration and defines its characteristics. Internal migration is the movement of people from one region to another within the same country. Internal migration is one form of population migration. Usually, main reasons are economic factors - a level of income and expenditure, as well as the quality of life. Internal migration is common to many countries. One of the examples is urbanization - the movement of people from villages to cities. Internal migration is the movement of population within the territory of Georgia. It may be forced or voluntary. Voluntary resettlement is observed when citizens voluntarily move to another place due to personal circumstances. Forced migration occurs when there is an unavoidable necessity to move to another region: due to violence on the basis of nationality or race, threat to life or other reasons. This type of migration affects the labor market and employment in different ways. On one hand, it causes additional expenses for accommodation of internally displaced persons and refugees, payment of certain monetary benefits for them, etc. The economic condition and demographic situation may deteriorate. Migration has a significant impact on the employment of the population, the balance of labor force and the jobs both in individual regions and in the country as a whole. Migration causes a change of the structure and number of the population in individual territories of the state. It also causes a formation of groups of the employed and unemployed able-bodied population. In this process, much attention is paid to the gender and age structure of migrants since the disproportionality of such migrants has a negative impact on the development of the region that people leave.

KeyWords: Migration, Internal migration, Labor force, Unemployment, Aging

² PhD student of Political Sciences of Caucasus International University

შესავალი

მოსახლეობის მასობრივი გადაადგილება სახელმწიფოებს შორის საგრძნობლად ცვლის განსახლების საერთო სურათს და ცალკეული ქვეყნების მოსახლეობის დემოგრაფიულ, სოციალურ და რასობრივ-ეთნიკურ სტრუქტურას. მიგრაციის გამომწვევი მიზეზები შეიძლება იყოს როგორც ეკონომიკური (მატერიალური პირობების გაუმჯობესება), ისე პოლიტიკური (მათ შორის, ეთნიკური წმენდა ან გენოციდი), სოციალ-კულტურული, ბუნებრივ-ეკოლოგიური, რელიგიური, და სხვა. ბოლო წლების განმავლობაში საქართველოში საგრძნობლად გაიზარდა შიდა მიგრაცია.

შიდა მიგრაცია და გადასახლება ახალი ფენომენი არ გახლავთ საქართველოსთვის. ჯერ კიდევ მე-19 საუკუნეში მოსახლეობა გადაადგილდებოდა სხვადასხვა რეგიონში. მე-20 საუკუნის 50-60-იან წლებში შიდა მიგრაცია აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკის მთიანი მხარის მოსახლეობას შეეხო, რაც კიდევ უფრო გაძლიერდა 70-80-იან წლებში, მთიან რეგიონში კლიმატური პირობების ცვლილებების გამო. 1980-იანი წლების ბოლოს და 1990 წლების დასაწყისში ემიგრანტთა ძირითადი მიმღები რეგიონები იყო: გურია, სამეგრელო, იმერეთი, შიდა ქართლი, სამცხე-ჯავახეთი და კახეთი. 1990-იანი წლების მეორე ნახევრიდან მიგრანტთა ძირითადი მიმღები მხარე გახდა ქვემო ქართლი.

მიგრაცია, რომელიც გავლენას ახდენს მოსახლეობის ცხოვრების ბევრ ასპექტზე, მნიშვნელოვან როლს ასრულებს თითოეული ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში. მოსახლეობის მიგრაცია, როგორც ერთ-ერთი ბუნებრივი მოვლენა, რომელიც მიმდინარეობს საზოგადოებაში, მიუხედავად სოციალური და ეკონომიკური სისტემის ფორმისა, განიხილება სხვადასხვა მეცნიერების კვეთაზე.

მოსახლეობის მიგრაციის პრობლემა ეკონომისტების, სოციოლოგების, დემოგრაფების, იურისტების, ანთროპოლოგების, ფსიქოლოგების, პოლიტოლოგების, გეოგრაფების, ეკოლოგებისა და სხვა სპეციალისტების კვლევის საგანს წარმოადგენს.

მოსახლეობის შიდა მიგრაცია, როგორც მოვლენა და გამოწვევა

დემოგრაფიულ, სოციოლოგიურ და ეკონომიკურ-დემოგრაფიულ მიდგომებს უდიდესი მნიშვნელობა აქვს შიდა მოძრაობების პროდუქტიული შესწავლისთვის. დემოგრაფიული მიდგომა შიდა მიგრაციას განიხილავს, როგორც მიგრაციულ მოძრაობებში მონაწილე ქვეყნის ტერიტორიების მოსახლეობის მთლიანი რეპროდუქციის ერთ-ერთ ფუნქციურ კომპონენტს, ისეთი მახასიათებლების გათვალისწინებით, როგორცაა ნაყოფიერება, სიკვდილიანობა, ქორწინება, განქორწინება. ასევე აღიარებულია შიდა მიგრაციის საპირისპირო ეფექტის მნიშვნელობა გადაადგილების პროცესში ჩართულ ტერიტორიებზე მოსახლეობის რეპროდუქციაზე, როდესაც „ცალკეული რე-

გიონებისთვის, ქვეყნებისა და თუნდაც კონტინენტებისთვის მისი როლი ხშირად წამყვანია მათ დემოგრაფიულ განვითარებაში³.

იმის გამო, რომ შიდა მიგრაცია ორ დონეზე ფუნქციონირებს, დემოგრაფიული მიდგომა საშუალებას გვაძლევს, შევისწავლოთ მისი ზემოქმედების არათანაბარი გავლენა სხვადასხვა მასშტაბის ტერიტორიებზე მოსახლეობის რეპროდუქციაზე. შემთხვევითი არ არის, რომ მიგრაციის მანძილის ფაქტორი ბევრი მეცნიერის (ე. რავენშტიენის, ე. ლის) კვლევის ინტერესის საგნად იქცა.

ზოგადად, დემოგრაფიული მიდგომა წარმოაჩენს შიდა მიგრაციის პროცესში მონაწილე ტერიტორიების მოსახლეობის ასაკობრივი და სქესობრივი სტრუქტურის ცვლილებებს⁴. ტერიტორია არის რესურსებისა და პოტენციალის კონცენტრაციის ადგილი, გარკვეული შესაძლებლობები, რომლის მეშვეობითაც სასიცოცხლო ინდივიდუალურ-პიროვნული და სოციალურ-ჯგუფური საჭიროებები დაკმაყოფილდება⁵. აქედან გამომდინარე, ეკონომიკურ მიდგომას შეუძლია ხელი შეუწყოს შიდა მიგრაციის არსის შესახებ იდეების გაფართოებას.

შიდა მიგრაციის პოლიტიკური და სამართლებრივი საფუძვლები, რომლებიც ყოველთვის იყო მისი კვალიფიკაციის ფუნდამენტური კრიტერიუმი, ამჟამად იზღუბა გლობალიზაციის პროცესების გავლენით. ამავდროულად, უპრეცედენტო მასობრივი ხასიათისა და აუდიოვიზუალური და კომუნიკაციის სხვა საშუალებების ხელმისაწვდომობის გამო, მიმდებ ტერიტორიებზე საცხოვრებელი პირობების შესახებ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა თითქმის აბსოლუტური ხდება. დღეს ყველაზე ფართოდ გავრცელებულია კვლევები, რომლებიც დაკავშირებულია სოციალურ (ეთნიკურ) კონფლიქტურ პოტენციალთან, რომელიც წარმოიქმნება მიგრანტებსა და ადგილობრივებს შორის ურთიერთქმედების პროცესში. უდავოდ წამყვანი ფაქტორია მიგრანტის მოტივაციურ სტრუქტურაში შიდა მიგრაციის ეკონომიკური ფაქტორი. ზემოაღნიშნული თეორიების მიხედვით, მან უნდა დააყენოს ის ფენა, რომელსაც ყველაზე მეტად სჭირდება ძირითადი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება, რადგან „მოსახლეობის მიგრაციის არსი მდგომარეობს მის სურვილში, დააკმაყოფილოს თავისი ბუნებრივი (ძირითადი) საჭიროებები“. ეკონომიკური დემოგრაფიის თვალსაზრისით, შიდა მიგრაცია შეიძლება ჩაითვალოს განვითარების ფაქტორად, თუ მიგრაციული გაცვლის ტერიტორიებს შორის ცირკულარული ნაკადები ექვემდებარება მთელ რიგ გავლენას, როგორც მასტიმულირებელს, ისე შემზღუდველს.

შიდა მიგრაციის შესწავლისას გამოყენებული მეთოდოლოგიური ინსტრუმენტების სიმრავლე აიძულებს პოლიტიკურ მეცნიერებას, მოიზიდოს დამატებითი რესურ-

³Rees P., Internal Migration (Rural–Urban). International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences 2001, 741-749

⁴ Vullnetari J. Albania on the Move. Links between Internal and International Migration. Amsterdam, 2012, P. ob. <https://www.imiscoe.org/docman-books/357-albania-on-the-move-links-between-internal-and-international-migration/file>

⁵Терещенко Ж. А. Факторы миграционных процессов в современной России // Общество: социология, психология, педагогика. 2011. № 1-2, , 28 -30

სები დაკავშირებული დისციპლინებიდან, რაც უდავოდ აფართოებს ამ ფენომენის, როგორც სისტემის, შესწავლის შესაძლებლობებს მისი სტრუქტურების დეტალების სხვადასხვა დონეზე.

შიდა მიგრაციის ფაქტორების შეფასება საქართველოს რეგიონებში

ბოლო სამი ათწლეულის განმავლობაში საქართველოში შიდა მიგრაცია ძირითადად შიდა კონფლიქტებითა და ომებით, ბუნებრივი კატასტროფებით, ეკონომიკური, საგანმანათლებლო და სხვა ფაქტორებით იყო გამოწვეული. 1990-იანი წლების დასაწყისში მაღალი შიდა მიგრაცია დაკავშირებული იყო ორ სეპარატისტულ რეგიონში - აფხაზეთსა და სამაჩაბლოში - არსებულ კონფლიქტებსა და დევნილთა განსახლება-ბასთან.

2002 წლის აღწერის მონაცემებით, 1992-2001 წლებში 463 000-მა ადამიანმა შეიცვალა საცხოვრებელი. მათგან 35 პროცენტამდე კონფლიქტის შედეგად დევნილი პირი იყო⁶. ეკოლოგიური კატასტროფების გამო იძულებით გადაადგილებულთა რიცხვი დაახლოებით 37000-ს შეადგენს. მიუხედავად იმისა, რომ დევნილთა შემთხვევაში საქართველომ შეიმუშავა ინტერვენციის სტრატეგია და ჩამოაყალიბა ინსტიტუციური ჩარჩო, როდესაც საქმე ეხება ეკომიგრანტებს, საკითხი საკმაოდ უგულებელყოფილია, მიუხედავად იმისა, რომ მათი რაოდენობა საკმაოდ დიდია. არც საჯარო დაწესებულებები, არც საერთაშორისო თუ ეროვნული არასამთავრობო ორგანიზაციები არ იყვნენ თანმიმდევრული პრობლემის მოგვარებაში. შესაბამისად, დღეს საქართველოში ეკომიგრანტებს არ აქვთ იურიდიულად აღიარებული და განსაზღვრული სტატუსი.

იძულებით გადაადგილებული პირები, საბჭოთა კავშირის დაშლისა და საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ, სეპარატისტულმა მცდელობებმა გამოიწვია, ძალადობრივმა კონფლიქტმა, რომელმაც მოიცვა მაშინდელი აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკა და სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქი. კონფლიქტებს ამ რეგიონებში მოჰყვა 10 000 მსხვერპლი და 300 000-ზე მეტი იძულებით გადაადგილებული პირი. აფხაზეთმა და სამხრეთ ოსეთმა ცალმხრივად გამოაცხადეს დამოუკიდებლობა და მას შემდეგ აკონტროლებს დე ფაქტო ხელისუფლება⁷. დღეს კი ეს რეგიონები ოკუპირებულია რუსეთის ფედერაციის მიერ.

1980-იანი წლებიდან მოყოლებული, ბუნებრივი კატასტროფები და გარემოსდაცვითი პრობლემები სულ უფრო მეტად უზიძვებს საქართველოს მაღალმთიან მოსახლეობას განსახლებისაკენ სხვა ადგილებში. ბუნებრივი რესურსების მუდმივი და უკონტროლო გამოყენების გათვალისწინებით, უახლოეს მომავალში ეს ტენდენცია არ შეიცვლება, არ შენელებება. მიწის დეგრადაცია, მაღალმთიანი მიწების სასოფლო-სამეურნეო გამოუსადეგობა, ტყეების გაჩეხვა, ბუნებრივი ტექტონიკური ცვლილება და კლიმატის

⁶ზადურაშვილი ი., ნადარეიშვილი მ., ემიგრაციისა და სოფელ-ქალაქს შორის მიგრაციის სოციალური გავლენა ცენტრალური და აღმოსავლეთი ევროპის ქვეყნებში, 2012

⁷Amnesty International. In the Waiting Room. Internally Displaced People in Georgia. London. 2010.

ცვლილების ასპექტები დარჩება ბუნებრივი კატასტროფების ძირითად წყაროდ საქართველოში.

კავკასიის გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციების ქსელის ანგარიშში⁸ მიწისძვრები, მეწყრები და ღვარცოფები, წყალდიდობები და თოვლის ზვავები ქვეყანაში სტიქიური უბედურების ძირითად რისკებად არის განსაზღვრული. განსახლების ზოგიერთი ძირითადი ტალღა დაფიქსირდა ბოლო სამი ათწლეულის განმავლობაში 1987 წელს, სვანეთიდან ქვემო ქართლისა და კახეთის რეგიონებში და 1989 წელს, მთიანი აჭარიდან ქვემო ქართლის, კახეთისა და ჯავახეთის რეგიონებში. ორივე რეგიონის მოსახლეობა დაზარალდა ზამთრის ძლიერი თოვლით, რამაც გამოიწვია ფართომასშტაბიანი მეწყერი. პერიოდულმა უფრო მცირე მასშტაბის ეკოლოგიურმა კატასტროფებმა აიძულა ათასობით სხვა ოჯახი, დაეტოვებინა საცხოვრებელი ადგილები ან ეცხოვრა სიცოცხლისთვის საშიშ პირობებში. 1980 წლიდან მოყოლებული 3000-ზე მეტი დასახლება (ძირითადად მთაში) და დაახლოებით 400 000 ოჯახია სხვადასხვა ხარისხით საფრთხის ქვეშ.

საქართველოს დამოუკიდებლობის პირველ წლებში ეკომიგრანტებს ხშირად ასახლებდნენ ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებში, რაც ზოგჯერ ადგილზე დემოგრაფიული ბალანსის შეცვლას იწვევდა. ნებისმიერი ტიპის ინტეგრაციისა და ადაპტაციის პროგრამების არარსებობის გათვალისწინებით, ეს თემები წინასწარ იყო განწირული სოციალური დამაბულობისა და კონფლიქტებისთვის⁹. თუმცა 2005 წელს საქართველომ შეძლო რატიფიცირება ევროპის საბჭოს ეროვნული უმცირესობების დაცვის ჩარჩო კონვენციისა, რომელიც კრძალავს ოფიციალურ პოლიტიკასა და ზომებს, რომლებიც ცვლის დემოგრაფიულ სურათს ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებში. აღნიშნული პრაქტიკა შეწყდა საქართველოს მიერ ჩარჩო კონვენციის რატიფიცირების შემდეგ, მაგრამ მას შემდეგ არანაირი ყოვლისმომცველი პოლიტიკა ეკომიგრანტების საკითხის პრაქტიკულ და საკანონმდებლო დონეზე გადასაჭრელად არ შემუშავებულა.

1990-იანი წლების დასაწყისში, დამოუკიდებლობის წინა წლებში, ურბანიზაციის საკმაოდ მაღალი დონე სწრაფად დაეცა. ეკონომიკურმა გაჭირვებამ და შიდა კონფლიქტებმა დამოუკიდებლობის პირველ წლებში გავლენა მოახდინა ურბანიზაციაზე, გამოიწვია საპირისპირო მოძრაობა. რამდენიმე კვლევაში აღნიშნულია, რომ შესამჩნევი მოძრაობა იყო თბილისიდან და სხვა ქალაქებიდან სოფლის დასახლებებში¹⁰.

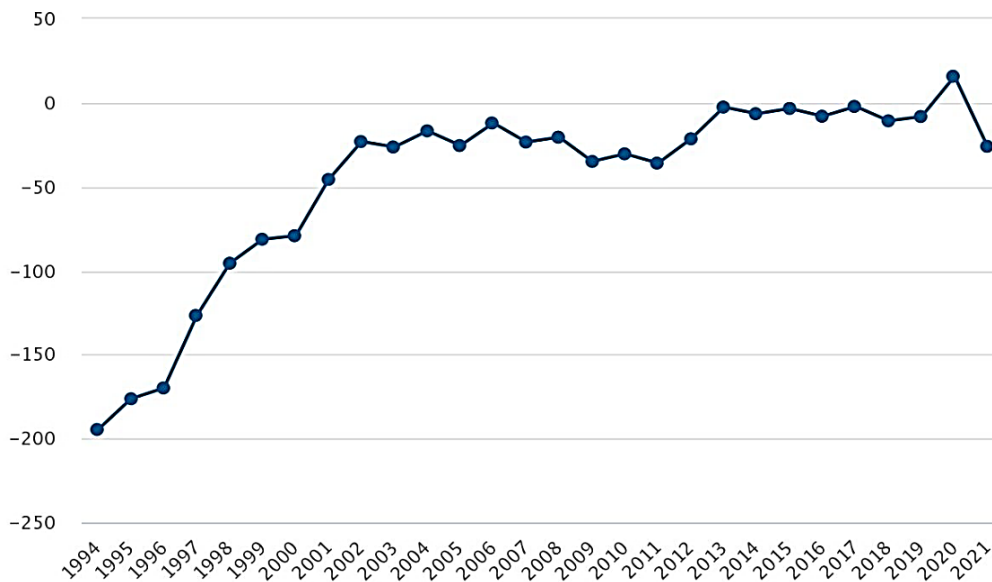
⁸ Caucasus Environmental NGO Network. Ecomigration in Georgia. Background, Gaps and Recommendation. 2013. ობ., https://migration.commission.ge/files/enigma-state-of-migration_e_version.pdf

⁹Lyle J., Resettlement of Ecological Migrants in Georgia: Recent Developments and Trends in Policy, Implementation, and Perceptions. Working Paper No. 53, European Centre for Minority Issues. 2012

¹⁰ზადურაშვილი ი., ნადარეიშვილი მ., ემიგრაციისა და სოფელ-ქალაქ შორის მიგრაციის სოციალური გავლენა ცენტრალური და აღმოსავლეთი ევროპის ქვეყნებში, 2012, 8

2002 წლის აღწერის მონაცემებით, ამ წლისთვის 27.4 პროცენტმა შეიცვალა საცხოვრებელი და 92 პროცენტი, ვინც შეიცვალა, ქვეყნის შიგნით გადავიდა. ქალაქებს შორის მობილურობას უფრო დიდი წილი ჰქონდა (32.2 პროცენტი), ვიდრე სოფლად (17.9 პროცენტი).

საქართველოს რეგიონებში-მიგრაციული სალდო

მიგრაციული სალდო და კოეფიციენტი (2012-2021 წწ.)

წლები	სალდო	კოეფიციენტი მოსახლეობის 1 000 კაცზე
2012	-21,521	-5.8
2013	-2,606	-0.7
2014	-6,543	-1.8
2015	-3,408	-0.9
2016	-8,060	-2.2
2017	-2,212	-0.6
2018	-10,783	-2.9
2019	-8,243	-2.2
2020	15,732	4.2
2021	-25,966	-7.0

წყარო: საქსტატი: <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/322/migratsia>

სოფლიდან ქალაქებში მიგრაციამ, ეკონომიკის გაუმჯობესების პარალელურად, დაიწყო მატება, მაგრამ უმაღლეს ნიშნულს მიაღწია 2003 წლის ვარდების რევოლუციის შემდეგ. 2014 წლის მონაცემებით, მობილობის მაჩვენებელი საკმაოდ სტაბილურად ითვლება.¹¹ საქსტატის მიერ 2016 წლის შინამეურნეობების ინტეგრირებული გა-

¹¹ბადურაშვილი ი., ნადარეიშვილი მ., ემიგრაციისა და სოფელ-ქალაქს შორის მიგრაციის სოციალური გავლენა ცენტრალური და აღმოსავლეთი ევროპის ქვეყნებში, 2012,9

მოკითხვიდან მოპოვებული მონაცემები მიუთითებს იმაზე, რომ საქართველოში შიდა მობილობა საკმაოდ მაღალია.¹²

მიგრაციულ სალდოსა და კოეფიციენტს მაღალი მაჩვენებელი აქვს 2012 წელს: სალდო -21,521; კოეფიციენტი მოსახლეობის 1 000 კაცზე -5.8 და 2021 წელს სალდო-25,966, კოეფიციენტი მოსახლეობის 1 000 კაცზე -7.0.¹³

თბილისი შიდა მიგრანტების მთავარ მიმართულებად იქცა. შინამეურნეობების ინტეგრირებული გამოკითხვის მონაცემებით, საქართველოს მთლიანი მოსახლეობის 26 პროცენტი დედაქალაქში ცხოვრობს. სამოქალაქო რეესტრის მონაცემთა ბაზაში ვარაუდობენ, რომ თბილისში ყოველწლიურად საშუალოდ 10 000 ადამიანი გადადის. გასაკვირია, რომ სამოქალაქო რეესტრის ჩანაწერები და შინამეურნეობების ინტეგრირებული გამოკითხვის მონაცემთა ბაზა აჩვენებს, რომ ადამიანების მნიშვნელოვნად დიდი რაოდენობა ქალაქიდან სოფლად „გადაადგილდება“. თუმცა, შეიძლება არსებობდეს მინიმუმ სამი მიზეზი, რის გამოც ეს მონაცემთა ბაზა არ ასახავს რეალობას¹⁴:

1) საქართველოში მუდმივი მისამართის ცვლილების რეგისტრაცია საჭირო, მაგრამ ეს არ არის აღსრულებული. ძალიან ცოტა ადამიანი ასრულებს პროცედურას ნებით. ისინი, ვინც დარეგისტრირდებიან, ჩვეულებრივ აკეთებენ იმიტომ, რომ ამომრჩეველთა სიების შემოწმებისა ან სხვა პროცედურების დროს რეგისტრაციიდან ამოიღეს ძველი მისამართები. შესაბამისად, ეს ციფრები არ ასახავს ყველა იმ პირს, ვინც შეიცვალა მისამართი შეტყობინების გარეშე. კიდევ ერთი გასათვალისწინებელი საკითხია ის, რომ რეგისტრაცია შეიძლება განხორციელდეს მისამართის შეცვლიდან წლების შემდეგ.

2) დროებითი მისამართის ცვლილებები არსად რეგისტრირდება, ხოლო შიდა მობილობა, განსაკუთრებით საგანმანათლებლო მიგრანტების შემთხვევაში, ჩვეულებრივ დროებითად ითვლება.

3) ქალაქებში მცხოვრებ ადამიანებს, როგორც წესი, აქვთ უკეთესი წვდომა და უკეთესი რეგისტრაციის პროცედურები, მაშინ როცა სოფლად სახლებისა და სასოფლო-სამეურნეო მიწების დიდი ნაწილი საერთოდ არ არის რეგისტრირებული. ეს შეიძლება იყოს მიზეზი იმისა, რომ მობილობა ქალაქებში გაცილებით მაღალი ჩანს, ვიდრე სოფლად.

საქსტატის მიერ შეფასებული ურბანიზაციის საშუალო მაჩვენებელი 1 %, მაგრამ საქსტატის მონაცემთა შეგროვების მეთოდოლოგიის ხარვეზების გათვალისწინებით,

¹²შინამეურნეობების შემოსავლებისა და ხარჯების გამოკვლევა. საქსტატი, იბ, <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/128/2009-2016-tslebis-shinameurneobebis-integrirbuli-gamokvlevis-da-2017-tslis-shinameurneobebis-shemosavlevisa-da-kharjebis-kvlevis-monatsetma-bazebi>

¹³„საქართველოს 2019 წლის მიგრაციის პროფილი“ თბილისი, 2019, <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/322/migratsia>

¹⁴The State of Migration in Georgia. Report developed in the framework of the EU-funded Enhancing Georgia's Migration Management (ENIGMMA) project, International Centre for Migration Policy Development, Vienna, June 2015, იბ. https://migration.commission.ge/files/enigmma-state-of-migration_e_version.pdf

ურბანიზაციის მაჩვენებელი, სავარაუდოდ, გაცილებით მაღალია. შინამეურნეობების ინტეგრირებული გამოკითხვის მონაცემები ასევე ვარაუდობს, რომ წლიური მობილობა რეგიონებს შორის საშუალოდ 1 პროცენტზე ნაკლებია, მაგრამ ეს მაჩვენებელი არ არის ურბანიზაციის ეკვივალენტი.

დასკვნა

სხვა ქვეყნების ფართო გამოცდილების გათვალისწინებით ემიგრაციის ძირითადი ეფექტი შემდეგია:

- 1) მიგრანტის გარეშე დარჩენილი ოჯახები. მიუხედავად იმისა, რომ გვარი ხშირად იღებს ფინანსურ დახმარებას, მას სჭირდება სხვა სახის დახმარება - მაგალითად, ემოციური და მორალური მხარდაჭერა.
- 2) საკმარისი ინფორმაციის ნაკლებობა იმის შესახებ, თუ რა ხდება მშობლიურ ტერიტორიაზე, ინფორმაციის ნაკადის შეწყვეტა არ უწყობს ხელს დაბრუნების ინტერესს.
- 3) წინადადების ნაკლებობა, რა აქტივობებია საჭირო სახლში, რა ახალი შესაძლებლობები გაჩნდა საკუთარი რესურსების გამოყენებისთვის.
- 4) კულტურულ საქმიანობასთან კავშირის არქონა.

ადრე მოსახლეობის მიგრაცია სახელმწიფოს მიერ გეგმაზომიერად ხორციელდებოდა. ახლა ეს პროცესები სტიქიურად მიმდინარეობს. თითოეულ ქვეყანაში საჯარო პოლიტიკა შემუშავებულია და სრულდება ეროვნულ დონეზე. ეროვნული კანონები არეგულირებს ადგილიდან გასვლისა და დაბრუნების შესაძლებლობებს. ეს კანონები ახასიათებს დამოკიდებულებას იმ თანამემამულეების მიმართ, რომლებმაც ამა თუ იმ მიზეზით დატოვეს მშობლიური მხარე. ადგილობრივი თვითმმართველობის დონეზე მსგავსი საკითხები წყდება, მაგრამ ეს უნდა განხორციელდეს ადგილობრივი ინტერესების პრიზმაში.

საჭიროა აქტიური ბრძოლა გარემოსდაცვითი დეგრადაციის ისეთ სახეობებთან, როგორცაა ნიადაგის დამლაშება, ნიადაგის წყლის ეროზია, გაუდაბნოება, ტყეების გაჩეხვა და მიწისქვეშა წყლების დონის მატება. ეს თავიდან აიცილებს არასასურველ მიგრაციულ ნაკადებს. ამ კატაკლიზმებისადმი მიდრეკილ ადგილებში უმოქმედობა იწვევს ამ ტერიტორიებიდან სამუშაო რესურსების გადინებას, რაც ზრდის გარე და შიდა მიგრაციის მოცულობას. აუცილებელია დროული ზომების მიღება დეგრადირებულ რაიონებში გარემოს მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად, რათა თავიდან ავიცილოთ მასობრივი მიგრაცია, რადგან ამ დროისთვის შემზღვეველი ფაქტორებია მშობლიური ადგილების დატოვების სურვილი, ფინანსური შესაძლებლობების ნაკლებობა, ხელმისაწვდომობა. შემოსავლის სხვა წყაროები, როგორცაა შიდა და გარე შრომითი მიგრაცია,

ბიბლიოგრაფია

- ბადურაშვილი ი., ნადარეიშვილი მ., ემიგრაციისა და სოფელ-ქალაქს შორის მიგრაციის სოციალური გავლენა ცენტრალური და აღმოსავლეთი ევროპის ქვეყნებში, 2012, 8
- ბადურაშვილი ი., ნადარეიშვილი მ., ემიგრაციისა და სოფელ-ქალაქს შორის მიგრაციის სოციალური გავლენა ცენტრალური და აღმოსავლეთი ევროპის ქვეყნებში, 2012
- ბადურაშვილი ი., ნადარეიშვილი მ., ემიგრაციისა და სოფელ-ქალაქს შორის მიგრაციის სოციალური გავლენა ცენტრალური და აღმოსავლეთი ევროპის ქვეყნებში, 2012,9
- „საქართველოს 2019 წლის მიგრაციის პროფილი“ თბილისი, 2019,
<https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/322/migratsia>
- შინამეურნეობების შემოსავლებისა და ხარჯების გამოკვლევა. საქსტატი, იხ,
<https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/128/2009-2016-tslebis-shinameurneobebis-integrirebuli-gamokvlevis-da-2017-tslis-shinameurneobebis-shemosavlebisa-da-kharjebis-kvlevis-monatsemta-bazebi>
- Amnesty International. In the Waiting Room. Internally Displaced People in Georgia. London. 2010.
- Caucasus Environmental NGO Network. Ecomigration in Georgia. Background, Gaps and Recommendation. 2013. იხ.,
https://migration.commission.ge/files/enigma-state-of-migration_e_version.pdf
- Lyle J., Resettlement of Ecological Migrants in Georgia: Recent Developments and Trends in Policy, Implementation, and Perceptions. Working Paper No. 53, European Centre for Minority Issues. 2012
- Rees P., Internal Migration (Rural–Urban). International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences 2001, 741-749
- The State of Migration in Georgia. Report developed in the framework of the EU-funded Enhancing Georgia’s Migration Management (ENIGMMA) project, International Centre for Migration Policy Development, Vienna, June 2015, იხ. https://migration.commission.ge/files/enigma-state-of-migration_e_version.pdf
- Vullnetari J. Albania on the Move. Links between Internal and International Migration. Amsterdam, 2012, P. იხ. <https://www.imiscoe.org/docman-books/357-albania-on-the-move-links-between-internal-and-international-migration/file>
- Терещенко Ж. А. Факторы миграционных процессов в современной России // Общество: социология, психология, педагогика. 2011. № 1-2, , 28 -30